

Yrd. Doç. Dr.
Murat Erdoğan

Dr. Cenap İlter

Faiz Aktifleştirme

Yrd. Doç. Dr. Murat ERDOĞAN
Dr. Cenap İLTER
Yeditepe Üniversitesi, İİBF

Özet

Faiz maliyetleri konusunda ana prensip bir işletmenin kullandığı kredilerin faizlerinin ve kur farklarının gider yazılmasıdır. Bir mal veya sabit kıymet alımında veya bu mal yada sabit kıymetin üretiminde, alım veya üretim ile direkt ilişkisi olan ve özellikle bu amaçla alınan bir kredi ve kredinin faiz ve varsa kur farkı masrafları bu mal yada sabit kıymet maliyetinin bir parçasıdır. Ancak bu hiç bir zaman malın veya sabit kıymetin aktif değerinin olduğundan fazla gösterilmesi anlamına gelmez. Muhasebe uygulamaları açısından temel ilke mal veya sabit kıymetin maliyet veya piyasadaki rayiç bedelinden hangisi düşükse o değerden gösterilmesidir. Bu husus Ülkemizde enflasyon muhasebesinin uygulamaya konulduğu 31.12.2003 ve sonrası bilançolarında enflasyon düzeltmesine tabi olacak parasal olmayan kıymetler içerisinde yer alan ve reel faiz ve kur farkları açısından da önem arz etmektedir. Vergi kanunlarımız mali olaylara salt vergi gözlüğü ile baktığından ve bu bağlamda çıkarılan tebliğler faiz aktifleştirmesine imkan verdiği için, faiz aktifleştirme, uygulamada bir şirketin bilanço aktif değerini olduğundan fazla gösterilmesine (overstatement) neden olmakta ve faiz aktifleştirmesini prensip haline getirmiş bir işletme ile faizi gider yazmayı benimsemiş benzer bir işletmenin mukayese edilebilirliğini ortadan kaldırmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mal, Sabit kıymet, Faiz, Kur farkı, Aktifleştirme, Faiz tahakkuku, Gider yazma.

Abstract: (Interest Capitalization)

The main principle of interest expenses is that a company's interest expense and foreign exchange losses due to borrowing should be expensed. In acquiring a good or a fixed asset or in producing such a good or fixed asset the related cost whether in the form of interest or interest plus foreign exchange loss of credits that have been borrowed specifically to fund such an acquisition or production is part of that good or fixed asset. This statement never means that a good or fixed asset is overstated. The main pillar of accounting is that an asset is reported at lower of cost or net realizable value. This subject gained additional importance in Turkey with the start of application of "inflation accounting rules" to be applied to non monetary assets containing capitalized real interest (inflation adjusted) as of 31st of December 2003 and onwards. Our tax laws envisage the financial events through glasses focused on tax matters only and produces decrees that permit capitalization of interest and foreign exchange losses in an unlimited fashion. In practice, interest capitalization leads a company's assets to be overstated and it denies the comparability of two similar companies that one recognizes interest capitalization as a principle while the other one does not.

Key Words: Good, Securities, Interest, Exchange Difference, Capitalization, Interest Accrual, Expending.

1. Giriş

Muhasebenin ana kuralları dönemsellik, denklik, tahakkuk bazlı muhasebe, ihtiyatlılık ilkelerinin izlenmesini öngörür. Muhasebenin bu ana prensiplerinden hare-

ketle dönemsel faiz giderlerinin her raporlama dönemi sonunda tahakkuk ettirilmesi ve tahakkuk eden faizin hangi durumlarda gider yazılabileceği ve hangi durumlarda aktifleştirilmesi gerektiği bu makalenin

konusunu teşkil etmektedir. Bu bağlamda faiz aktifleştirilmesi açısından Türkiye'deki Vergi Usul Kanunu (VUK) uygulamaları ile Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) uygulaması, Amerika Birleşik Devletleri Standartları (Financial Accounting Standards, FAS) ve Uluslararası Muhasebe Standartları (International Accounting Standards, IAS) uygulamaları karşılaştırılmış ve göze çarpan farklılıklar vurgulanarak faiz aktifleştirmesinin tüm bu standartlar açısından hangi tür aktif varlıklara uygulandığı vurgulanmıştır.

2. Faiz Aktifleştirmesinin Nedenleri

Aktif bir varlığı elde ederken bu varlıkla ilgili direkt bir kredi kullanımı varsa bu krediye ait finansman maliyeti de aktif varlıkla beraber aktifleştirilmelidir. Bunun arkasında yatan neden kredinin kullanılmasının yegane sebebinin ilgili aktif varlığın satın alınabilmesidir. Bazı durumlarda aktif varlığın elde edilmesinde bir yerine birden fazla kredi kullanımını söz konusu olabilmektedir. Bu durumda aktifin elde edilmesinde kullanılan kredi maliyetlerinin ağırlıklı ortalamasından oluşan faiz oranı kullanılarak; aktif varlığın gerçekleşmesine paralel; finansman maliyetleri oluşturularak aktif varlığın elde etme maliyetine eklenir. Burada ilke, üzerinde faiz aktifleştirilmesi yapılabilecek aktiflerin doğru seçimidir. Her türlü aktif kıymet üzerinde faiz aktifleştirilmesi yapılamaz. Aşağıda detaylarına değineceğimiz üzere Uluslararası Muhasebe Standartlarına göre faiz aktifleştirilmesi yapılacak kıymetler arasında yapımı uzun süre alan ve seri halde üretilmeyen büyük hacimli stok kalemleri, iştirakler ve maddi sabit kıymetler sayılmıştır. Bunların dışındaki aktif varlık edinimlerinde faiz aktifleştirilmesi uygun değildir. Diğer bir deyişle bu kalemler parasal olmayan kalemler ile sınırlıdır.

5024 Sayılı Kanun ile 213 Sayılı VUK'ta değişiklik yaparak 31.12.2003 itibarıyla Türkiye'de uygulamaya konulan enflasyon muhasebesi uygulaması açısından ilk kural mali tablolar üzerinde parasal kalemler ile parasal olmayan kalemlerin ayırt edilmesidir. Kendini enflasyon karşısında koruyabilen, yani enflasyon olduğu sürece fiyatı da enflasyona paralel artan, örneğin ödenmiş sermaye, makine ve teçhizat, bina, arsa,

mal stokları gibi varlık ve kaynaklara parasal olmayan varlık ve kaynaklar; buna karşın enflasyon karşısında kendisini koruyamayan, yani enflasyon arttıkça satın alma veya ödeme gücü düşen, örneğin ticari alacaklar, kasa, banka, ticari borçlar, krediler gibi varlık ve kaynaklara da parasal kalemler diyoruz.

Parasal olmayan kalemlerin elde edilmesinde tümüyle özkaynak kullanılabilirliği gibi bu varlıkların elde edilmesinde kısmen özkaynak kısmen de kredi kullanılabilir veya varlığın tümü kredi yoluyla edinebilir. Muhasebe prensiplerinin gereği varlığın elde edilmesinde kredi kullanılmışsa, kredinin maliyeti de bu varlığın elde etme maliyeti içinde değerlendirilmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken konu, hangi tür parasal olmayan kıymetler üzerinde faiz aktifleştirilmesi yapılabileceği ile kredi maliyetinin hangi noktaya kadar varlığın elde etme maliyeti içinde değerlendirileceğidir.

Paranın satın alma gücünün değişmediği dönemlerde maliyet esasının kullanılması, bilançoların homojenliğini bozmaktadır. Oysa, enflasyonist dönemlerde paranın satın alma gücünün sürekli azalması nedeniyle, bilançoda gösterilen bu değerler birbirinden farklı satın alma gücüne sahip para birimiyle ifade edilmiş olmaktadır. Doğal olarak parasal değerler bilançoda cari para birimiyle; parasal olmayan değerler ise, aktife giriş tarihindeki satın alma gücü ile gösterildiklerinden, bilançoların homojenliği bozulmaktadır¹.

Ancak varlık ve borçlarımızı kayıtlara aktarıırken her ne kadar maliyet esasını geçeriye de IAS 29 ve TMS 02'ye göre bir ülkede üç yıllık kümülatif enflasyon % 100'e yaklaşıyor veya geçiyorsa o ülkede hiperenflasyon şartları oluşmuş demektir ve dolayısı ile ülkede faaliyet gösteren şirketlerin mali tabloları enflasyon muhasebesi kurallarına göre yeniden düzenlenmelidir².

Aktifi eşitirilen veya aktifleştirilmeksizin gider yazılan faiz denilince faizin bir kısmının reel bir kısmının ise reel olmayan faiz gideri olarak ele alınmasıdır. Örneğin

¹ Nuri Uman, Enflasyon Muhasebesi, sayfa 21.

² IAS 29, Financial Reporting in Hyperinflationary Economies, Md. 3; TMS 02 Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama, Md 3. Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama, Md.3.

12 aylık dönemde bir ekonomide % 50 enflasyon yaşanmışsa ve aynı dönemde alman kredinin faizi % 70 olarak gerçekleşmişse bu durumda kredi kuruluşunun elde ettiği reel faiz $1.70 / 1.50 - 1 = \% 13.3$ kadardır. Yani % 70 oranındaki faizin % 56.7'si kredi kuruluşunun kullandığı ana paranın enflasyon karşısında erimesinin karşılığında, kalan % 13.3'lük kısım ise kredi kuruluşunun diğer masraflarının karşılanması ve kar elde etmesi için kredi müşterisinden alınmış anlamına gelmektedir. Reel faiz ister TL ister döviz kredisi olsun her iki durumda da geçerli bir olgudur. Döviz kredilerinin faizi TL kredilere nazaran daha düşüktür. Aradaki fark ise dövizin TL karşısında değer kazanmasından kaynaklanmaktadır.

3. İşletme İhtiyacı İçin Alınan Kısa Vadeli Kredi Faizinin Dönemsellik İlkesine Göre Muhasebeleştirilmesi

VUK'un 287.maddesi "gelecek hesap dönemlerine ait olarak peşin tahsil olunan hasılat ile cari hesap dönemine ait olup henüz ödenmemiş olan giderler mukayyed (kayıtlı) değerleri üzerinden pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilir" demektir. Bu kural gerçekleşen bir masraf için ödeme yapılmıyorsa dahi masraf tahakkukunun yapılması gerektiğini söylemektedir. Faiz açısından konuyu ele aldığımızda bir örnek verecek olursak:

1.1.2004 Tarihinde 1 milyar TL krediyi 6 aylığına yıllık % 40 faizle faiz ve anaparası vade sonunda ödenmek üzere kısa vadeli işletme ihtiyaçları için borçlandığımızı varsayalım. İlk raporlama tarihimiz 31.01.2004 ise, bu tarih itibariyle kredi faiz tutarı aylık faiz hesaplama yöntemine göre:

$1 \text{ milyar TL} \times 1 \text{ ay} \times (0,40/12) = 33.333.333 \text{ TL'dir (veya } 33,33 \text{ YTL)}$.

31.01.2004 itibariyle faiz gider tahakkuku aşağıdaki gibi muhasebeleşecektir:

780 Finansman Giderleri 33,333,333 381
Gider Tahakkukları 33,333,333

Benzer şekilde devam edersek 30.06.2004 itibariyle faiz tahakkuklarımızın toplamı yuvarlanmış haliyle: $33.333.333 \times 6 = 200 \text{ milyon TL}$ olacaktır ve asadaki gibi muhasebeleşecektir:

780 Finansman Giderleri 33,333,333
381 Gider Tahakkukları 33,333,333

Faiz gider tahakkukları 6.ayın sonunda 200 milyon TL'ye ulaştığında faiz ödemesi de bu hesap ile banka hesabının karşılaştırılması suretiyle aşağıdaki şekilde gerçekleştirilecektir:

381 Gider Tahakkukları 200 milyon 102
Bankalar Hesabı 200 milyon

Faizin herhangi bir aktif kıymet üzerine eklenmeksizin direkt gider yazılmasının sebebi kredinin belirgin olarak herhangi bir aktif varlığın finansmanında kullanılmamış olmasındandır. İşletme kredisinin alınış nedeni kısa vadeli nakit ihtiyacıdır. Kısa vadeli nakit ihtiyacı, ticari alacaklarımızdaki tahsilat sorunundan ya da stoklarımızdaki malların satışlarının yavaşlamasından kaynaklanıyor olabilir.

4. Menkul Kıymet Alımları Açısından Durum

İşletmeler iki nedenden ötürü menkul kıymet alımı yaparlar. Ya aldıkları menkul kıymeti kısa bir zaman geçtikten sonra (örneğin ertesi gün veya ertesi ay veya engeç ertesi yıl) satacaklardır. Ya da bu menkul kıymeti daha uzun süre ellerinde tutarak menkul kıymetin türüne göre bundan temettü veya faiz geliri elde edeceklerdir. Birinci durumda işletmenin amacı kısa vadede alım satım kazancı, ikinci durumda amaç faiz veya temettü geliri elde etmektir. Menkul kıymetin bilançoda gösterim değeri maliyet veya borsa rayicinden düşük olanıdır³. Benzer bir hükümde Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tebliğlerinde yer almaktadır. Seri XI 1 No'lu Tebliğin 21.maddesinde "menkul kıymetlerin elde etme maliyeti ile piyasa değerinin düşük olanı ile değerlendirileceği" hükmü yer almaktadır. Vergi Usul Kanununun 294.maddesinde vardır. 294.Maddeye göre "ticari sermayeye dahil olsun olmasın bütün esham ve tahvilat borsa rayici ile borsada kayıtlı olmayan esham ve tahvilat, emsal bedelleri ile değerlendirilir." demektir. Benzer olarak SPK Seri XI 1 No'lu Tebliğin 29.maddesinde yer almakta olup "borsaya

³ International Accounting Standards 25 "Accounting for Investments", paragraph 19.

kote olmayan iştirakler elde etme maliyeti veya net defter değerinden düşük olanı ile değerlendirir" demektir. Bu hükümlerden anlaşılın bir menkul kıymetin maksimum bilanço değeri piyasa rayici ile sınırlıdır ve bu rayicin üzerindeki bir değerle bilançoda gösterilemez.

Menkul kıymet alımında kredi kullanılırsa ve bu menkul kıymetin borsa rayici yoksa uygulama nasıl olmalıdır? Bu durumda kredi özel olarak bir bağlı ortaklığın, iştirakin ya da bağlı menkul kıymetin hisselerinin alımında kullanılmış olsa da faiz (veya faiz ve kur farkı) aktifleştirmesi yapılmamalıdır. Zira faiz aktifleştirmesi yapıldıktan sonra oluşan değeri ne ile mukayese edeceğiz sorunu ortaya çıkacaktır. Eğer hisseleri uzun vadeli temettü elde etme insiyaki ile alman bu şirket (ya da şirketlerin) durumu karlı, temettü oranı yüksek, özkaynakları güçlü ise bu hisselerin piyasa rayici olmasa da değerlerinin yüksek olduğu savunulabilir. O zaman borsada kote olmayan bu şirketin özkaynaklarını toplam hisse adedine böldüğümüzde aktifleştirdiğimiz değere her bir hisse bazında ulaşabiliyorsak bu takdirde yaptığımız faiz aktifleştirmesi toplam hisse alım maliyetinin bir parçası olarak savunulabilir. Ancak burada objektif bir analiz yapılması ve satın alınan şirketlerin mali tablolarının bağımsız denetimden geçmiş olması gereklidir. Satın alınan şirketin özkaynaklarını net olarak ortaya koyacak objektif bir değerlendirme yoksa hisse alımı sırasında kullanılan kredi faiz aktifleştirmesinin de bir anlam ifade etmeyeceği açıktır. Bir Örnekle konuyu açıklayalım: A şirketi borsada kote olmayan B şirketinin % 10 hissesini uzun vadede aktifinde tutmak üzere 1 milyar TL'ye 01.03.2004 tarihinde aldığını ve bunun içinde aynı tarihte 1 milyar -TL'lik 6 aylık ve yıllık faiz oranı % 30 olan kısa vadeli bir kredi kullandığını varsayalım. Kredi 31.08.2004 tarihinde ana para artı faiz olarak geri ödenecektir. Bu dönemde oluşan faiz ise 1 milyar TL X 6 ay X (0,30/12) = 150.000.000 TL olarak hesaplanacaktır. Bu durumda hisseler alındığında 01.03.2004 tarihli muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır:

240 Bağlı Men. Kıym. 1 milyar

300 Kısa Vad. Banka Kred. 1 milyar

Faiz tahakkuklarını bağlı menkul kıymet üzerinde aylık bazda yaparsak 31.03.2004 tarihindeki muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır:

240 Bağlı Men. Kıym. 25 milyon

381 Gider Tahakkukları 25 milyon

Bu şekilde muhasebe kayıtlarını 6 ay süresince devam ettirdiğimizde 6 ayın sonunda bağlı menkul kıymetin değeri (1 milyar TL + 25 milyon TL X 6) 1.150.000.000 TL'ye ulaşacaktır. Hisseleri alınan B şirketi borsada kote olmadığına göre aldığımız % 10 hissenin 1.150.000.000 TL olduğuna dair elimizde objektif bir kriter var mıdır sorusuna yanıt aramamız gerekecektir. Eğer bu şirketin 31.12.2003 bilançosu bağımsız denetimden geçmiş ve müteakip yıl içerisinde de bu şirketi zarara sokacak herhangi önemli bir ekonomik sorun yaşanmamışsa ve şirketin 31.12.2003 bilançosunda özvarlıkları toplamı / toplam hisse adedi = 12 milyar TL / 1000 hisse = 12 milyon TL (bir hissenin değeri) olarak belgelenebiliyorsa bu durumda A şirketinin elinde bulunan % 10 payın (yani 100 adet hissenin) değeri 1.2 milyar TL olacaktır. Bu durumda A şirketinin aktifleştirme yaptığı 1.150.000.000 TL'lik değer doğru olacaktır. A şirketinin elinde böyle objektif bir kriter bulunmuyorsa 2004 yılında aylık bazda tahakkuk yaparak ödediği 150.000.000 TL'lik faizin tamamını gider yazmalı ve bağlı menkul kıymetini 31.12.2004 bilançosunda 1.000.000.000 TL değerle göstermelidir. Faizin gider yazılması şüphesiz A şirketinin 2004 mali tablolarını olumsuz yönde etkileyecek ve 2004 yılı karının 150.000.000 TL düşmesine neden olacaktır.

Yukarıdaki örnekte B şirket hisselerinin borsada kote edildiğini hisse değerlerinin yıl içinde 7.000.000 ile 8.500.000 TL arasında seyrettiğini ve hisselerin 31.12.2004 borsa değerinin hisse başına 8.000.000 TL olduğunu varsayalım. Bu durumda A şirketi elinde bulunan 1 milyar TL değerindeki 100 adet B şirketi hissesi için 31.12.2004 tarihinde bağlı menkul kıymet değer dü-

şıklığı karşılığı hesaplamak durumundadır. Bu karşılık ise maliyet ile borsa rayici arasındaki fark olup $1.000.000.000 - (8.000.000 \times 100 \text{ hisse}) = 200.000.000 \text{ TL}$ olacak ve ayrılan karşılığın gelir tablosunda 654 Karşılık Giderleri Hesabına yazılması A şirketinin 31.12.2004 itibarıyla karını 200.000.000 TL düşürecek:

654 Karşılık Giderleri 200 milyon
241 Bağlı M. Kıy. D.D.Karşl. 200 milyon

5. Stoklar Açısından Durum

Stoklar, maliyet ve net gerçekleştirilebilir değerden düşük olanı ile değerlendirilir⁴. Benzer şekilde SPK Seri XI 1 No'lu Tebliğ'in 22.maddesinde "stokların elde etme maliyeti ile net gerçekleştirilebilir değerinin düşük olanı ile değerlendirileceği" hükmü yer almaktadır.

Stoklara giren bir malın maliyetini oluşturan değerler açısından, eğer şirket alım satım işi ile ilgileniyor, üretim yapıyorsa bu takdirde malın alış değeri (fatura bedeli), malın satıcının deposundan şirketin deposuna taşınması sırasında ortaya çıkan taşıma maliyeti, malın boşaltılması ve alıcının deposuna yerleştirilmesi sırasında ortaya çıkabilecek maliyetlerin tümü kısaca malın depoda satışa hazır duruma getirilmesi sırasında ortaya çıkacak maliyetlerin tamamı diğer bir deyişle elde etme maliyeti "maliyet" olarak kabul edilmelidir. Vergi usul Kanunu'nun 264. maddesi maliyet bedelini "iktisadi bir kıymetin iktisad edilmesi veyahut değerinin arttırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri bilimum giderlerin toplamını ifade eder" diye tanımlamıştır. Bu kural üretim yapan şirketlerin ham madde stokları açısından da geçerlidir. Eğer şirketimiz üretim yapıyorsa bu takdirde üretilen malın maliyetine giren değerler direkt işçilik, direkt ilk madde ve malzeme ile genel üretim giderleri olacaktır⁵. Stoklara ithalat yolu ile mal giriyorsa bu durumda ithalat sırasında ve kısa bir süre içinde oluşabilecek ani kur artışlarından meydana gelen kur farkları malın alım bedeline dahil edilmelidir. Zira burada malın kısa bir süre

içinde (örneğin bir ya da bir kaç aylık bir dönemde) ithali sırasında oluşan ani devaluasyonu bertaraf edecek bir tedbir alma imkanı (örneğin aynı döviz bazında ve miktarında hedging yapma) olmamıştır. Ancak burada yine geçerli olan kural aktifleştirme yapıldıktan sonra malın oluşan değerinin borsa rayicini geçmemesidir⁶.

Bir örnek verecek olursak:

Şirketimiz bankası aracılığı ile bir akreditif açarak Amerika Birleşik Devletleri'nden 1.000 USD tutarında mal ithal edecektir. 01.08.2004 tarihinde akreditif açıldığında malın TL karşılığı 1 USD = 1.000.000 TL iken malın gümrüğe gelişi, mal bedelinin bankaya ödenmesi ve malın gümrükten çekilişi sırasında aradan 1 ay geçmiş 01.09.2004 tarihinde 1 USD = 1.500.000 TL'ye fırlamıştır. Bu durumda ithal ettiğimiz malın TL değeri akreditif açıldığında 1 milyar TL iken, mal gümrükten çekildiğinde 1.5 milyar TL'ye ulaşmış olacaktır. Bu arada oluşan kur farkı malın maliyetinin bir parçasıdır. İthal malın maliyetini oluştururken gümrük vergi ve fonları, navlun, malın depoya taşıma ve istifleme masrafları da eklenecektir. Varsayalımki tüm bu masraflarla birlikte malın elde etme maliyeti 2 milyar TL'ye ulaşmış olsun. Eğer aynı mal iç piyasada yaygın bir biçimde 1.8 milyar TL'den alım satım konusu yapılıyorsa bu durumda şirketin bu malı stoklarında 2 milyar TL ile göstermesi yanlış olacak ve şirketin burada 2 milyar - 1.8 milyar = 200 milyon TL stok değer düşüklüğü karşılığı ayırması gerekecektir. Bu işlemin gelir tablosunda 654 Karşılık Giderleri Hesabına yazılması sonucunda ise şirketin karı 200 milyon TL azalacaktır:

654 Karşılık Giderleri 200 milyon
158 Stok Düşük. Karşılığı. 200 milyon

Eğer alım satım konusu yaptığımız veya ürettiğimiz mal miktar olarak fazla ve hacim olarak fazla yer kaplamıyor ve depolanabilir mahiyette ise bu durumda yukarıda anlatıldığı üzere malın ithalatı sırasında ortaya çıkabilecek ani kur değişimleri dışında aldığımız krediler ile stokları iliş-

⁴ IAS 2 Inventories Md.6; TMS 13, Stoklar Md.6.

⁵ Garrison and Noreen, Managerial Accounting, sayfa 96

⁶ International Accounting Standards 21 'The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates' paragraf 21.

kilendirmek ve kredilerin faiz ve varsa kur farklarını malın değerine ilave etmek yanlıştır. Bu uygulama malın değerini fiktif olarak şişireceği gibi muhasebenin değerlendirme ile ilgili "bilançodaki değerler maliyet veya piyasa değerinden düşük olanı ile değerlendirilir" kuralına da aykırı olacaktır.

Şirketimiz büyük hacimli, depolanamayan, sipariş üzerine elektrik jeneratörleri üreten bir şirket ise burada durum farklı olacaktır. Bu takdirde şirketin ürettiği mal ile alınan kredi arasında direkt bir ilişki kurmak mümkündür. Birden fazla kredi almış olsa bile bunların ağırlıklı maliyetini hesaplamak ve alınan kredilerle üretim yapılan mal arasında ilişki kurmak mümkündür. Zira şirketimiz bu tür jeneratörlerden yılda örneğin 4 adet üretebilmektedir ve üretim hattı iki adet jeneratörün aynı anda üretilmesine olanak vermektedir. Yani yılda en fazla 4 adet jeneratör üretmek mümkündür.

Yukarıda bahsettiğimiz jeneratör üretimi için şirketimiz 2004 yılında 10 trilyon TL krediyi 1 yıl müddetle kullanmış ve bir yıl içinde de üç adet jeneratör imal edip satmıştır. Şirket kullandığı kredileri Özellikle jeneratör imalatındaki malzeme alımları için kullanmış ve yıl içinde % 30 faiz oranından 300 milyar TL faiz tahakkuk ettirmiştir. Üretilen jeneratörlerin direkt malzeme, direkt işçilik ve genel üretim giderlerinin de toplam 600 milyar TL olduğunu ve üretilen jeneratörlerin aynı güç ve büyüklükte olduğunu ve maliyetlerinin farklılık göstermediğini varsayalım. Bu durumda jeneratörlerin üretimi bittiğinde: Yarı mamul turarı, 900 milyar TL üretim ve faiz maliyetinden oluşacaktır ve aşağıdaki gibi muhasebeleşecektir:

152 Mamuller 900 milyar

151 Yarı Mamuller 900 milyar

Şirketin jeneratörleri toplam 1.8 trilyon TL'ye (1.800.000 YTL) sattığını düşünürsek burada faiz aktifleştirmesi açısından sakıncalı, malın değerini olduğundan fazla gösteren bir durum söz konusu değildir. Malın piyasa değeri üretim ve aktifleştirilen faiz maliyetinin üzerindedir ve stokların değer düşüklüğü söz konusu değildir.

6. Sabit Kıymetler Açısından Durum

IAS 16 paragraf 14 "aktif kıymet olarak değerlendirilen bir maddi duran varlığının ilk olarak maliyet değeriyle ölçülüp değerlendirilmesi gerekliliğinden" söz etmektedir. Paragraf 16'da ise "maddi bir duran varlık edinimi için yapılan Ödeme normal vadelerin dışına taşıyorsa yani burada satın alan işletme açısından bir faiz ödenmesi söz konusuysa, varlığın maliyeti gerçekleştirilebilir nakit değeridir, gerçekleştirilebilir nakit değeri ile yapılan toplam ödeme arasındaki fark yapılan ödemeler süresince faiz masrafı olarak kaydedilir. Bunun aksine yapılacak faiz aktifleştirmeleri IAS 23 Borrowing Costs (Kredi Maliyetleri) Standart'ı ile uyumlu olmalıdır" demektedir. Benzer şekilde TMS 8, Maddi, Maddi Olmayan Duran Varlıklar ile Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar Standartının 11.maddesinde "bir inşaatın gerçekleştirilmesinde katlanılan borçlanma maliyetleri yatırımın maliyetine dahil edilebilir ancak oluşan maliyet yatırımın gerçeğe uygun değerini aşamaz, Bu konuda TMS 14, Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi Standardına göre işlem yapılmalıdır" demektedir.

Konuya sabit kıymetler açısından baktığımızda bir sabit kıymetin oluşumu söz konusu olmalıdır. Yani faiz aktifleştirmesi ile basit bir makina alımı ilişkilendirilmemelidir. Örneğin bir fabrika kurulmaktadır. Fabrikanın arazisi satın alınmış üzerine fabrika ve idari binalar inşa edilmek üzere ilgili resmi makamlardan gerekli izinler, ruhsatlar alınmış, inşaatlar tamamlandıktan sonra makineler satın alınıp üretim yapılacaktır ve bu amaçla orta yada uzun vadeli kredi kullanımı söz konusudur. Fabrikanın kurulması bir, iki yıl gibi bir süre almaktadır. Dolayısı ile inşaatın kazı safhasından temellerin atılması, binaların kurulması, fabrika ve idari bina içlerinde kablolama, hava sirkülasyon borularının, temiz ve atık su borularının, elektrik tesisatlarının çekilmesi, bina içi ve bina dışı boya badana işlerinin bitirilmesi, ıslak zeminlerin (tuvalet, banyo, soyunma odaları) tamamlanması, makinelerin yerleştirilmesi, makineleri kullanacak işçilerin eğitilmesi, deneme üretimi yapılması gibi safha-

lar tamamlanacaktır. Tüm bu safhaların herbiri ayrı bir proje gerektirir. Örneğin binaların statik projesi ayrıdır, inşaat projesi ayrıdır. Teknik kurulum (kablolama, borular, telefon hatları gibi hangi tür hatlar nerelerden geçecek) projesi farklı, makina yerleşim planı farklıdır. Dolayısı ile bir fabrika kurulmasında birden fazla proje ve birden fazla taşeron firma bu projeleri birbiri ardından kendi ekipleri ile gerçekleştirmektedirler. Bu projelerin herbirinin hakedişleri ve parasal takipleri yapılmalıdır. İşte arazi alımından deneme üretiminin bitirilip fabrikayı çalıştırmaya başlayınca kadar olan zaman diliminde yapılan masraflar yapılmakta olan yatırım olarak ele alınmalı ve bu süreç içinde kullanılan kredi ya da kredilerden doğan faiz ve varsa kur farkları yapılan yatırımların kendi içindeki ağırlıklarına göre dağıtılarak aktifleştirilmelidir. Fabrikada gerçek üretimin başladığı aydan itibaren oluşan faizler (ve varsa kur farkları) ise gider yazılmalıdır.

IAS 23, Borçlanma Maliyetleri Standardı ve benzer nitelikteki TMS 14 Borçlanma Maliyetleri Standardı'na göre "borçlanma maliyetleri ortaya çıktıkları dönemde gider yazılmalıdır" demektedir. Borçlanma maliyetlerinin hangi hallerde gider yazılmayacağı da bu standartlarda açıklanmıştır. Bu standartlara göre aktifleştirme yapabilmek için bir aktif değerın bilanço kalemleri arasında önemli bir büyüklüğünün olması ve bu tip bir aktif değerın inşası ya da yapılmasının uzun bir zaman diliminde gerçekleşeceği öngörülmüştür (qualifying asset). Bu aktif kıymet stok ya da sabit kıymet olabilir ama bahsedilen kriterleri taşıması gerekir. Örneğin üretim yapan fabrikalar, elektrik üretim tesisleri, otel, işyeri gibi büyük inşaatlardır. Faiz aktifleştirme süresi de sabit yatırımın başlaması, kredi kullanımı ve sabit yatırımın kullanılma alınmasına kadar geçen süre ile sınırlıdır. Kredinin geri ödenmesi yatırım bittikten sonra da devam edebilir ancak bu dönemde oluşan faizler (ve varsa kur farkları) yatırımın üzerinde aktifleşemezler⁷.

⁷ International Accounting Standards 23 'Borrowing Costs'sayfa 578-583.

VUK açısından olaya yaklaştığımızda mal ve sabit kıymet değerlemesi ile ilgili bir çok madde vardır. 258 ile 290.maddeler arası tamamen mal ve sabit kıymet değerlemesinden söz etmektedir. Burada vergi usul uygulamamız ile uluslararası uygulama açısından vurgulamamız gereken farklılık şudur: Vergi Kanunu'muzda faiz aktifleştirilmesine imkan tanınmış ancak bunun durma noktasının nerede olacağı söylenmemiştir. Örneğin yukarıda değindiğimiz 262.maddeye göre bir kıymetin iktisap edilmesiyle ilgili ödemeler ve bunlara müteferri bilimüm giderler toplamı o kıymetin maliyetini oluşturur demekle bu kıymet alımı ile ilgili kredi faizleri de kastedilmektedir. Yine bahsettiğimiz kanun maddeleri arasında 266.maddede rayiç bedelden yani iktisadi bir kıymetin değerlendirme günündeki normal alım satım bedelinden söz edilmektedir. 261.Maddede iktisadi kıymetin değerlendirme ölçüleri sıralanmakta ve maliyet bedeli ile rayiç bedel bunlar arasında yer almaktadır. Bunlardan hangisi doğrudur sorusunun yanıtını bulmaya geline. Maliye Bakanlığı bu tür sorularla bir çok kez karşılaştığından dolayı VUK 163 sıra numaralı tebliği 1985 yılında yayınlamış ve yapılmakta olan yatırımlarda faiz aktifleştirmesi ile ilgili olarak:

'1. Yatırımların finansmanında kullanılan kredilerle ilgili faizlerden kuruluş dönemine ait olanların sabit kıymetle birlikte amortisman yoluyla itfa edilmek üzere yatırım maliyetine eklenmesi gerekmekte, işletme dönemine ait olanların ise, ilgili buldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirilmek suretiyle amortisman tabi tutulması,

2. Döviz kredisi kullanarak yurt dışından sabit kıymet ithal edilmesi sırasında veya sonradan bu kıymetlere ilişkin borç taksitlerinin değerlendirilmesi dolayısıyla ortaya çıkan kur farklarından, sabit kıymetin iktisap edildiği dönem sonuna kadar olanların, kıymetin maliyetine eklenmesi zorunlu bulunmakta; aynı kıymetlerle ilgili söz konusu dönemden sonra ortaya çıkan kur farklarının ise, ait oldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirilerek amortisman konusu yapılması' demiştir.

Maliye Bakanlığı'mız bu tebliği yayımlamakla tüm amortisman süresince örneğin 10 yıl süresince bir varlığın rayiç bedelinin üzerinde bilançoda yer almasında bir sakinca görmemiştir. Oysa muhasebenin uluslararası kabul görmüş temel kuralları menkul kıymetler açısından maliyet ya da borsa rayici veya bunlardan düşük olanı, stoklar açısından maliyet ya da piyasadaki satılabilir değerinden düşük olanı, sabit kıymetler açısından ise maliyet ile gerçekleştirilebilir net nakit değerinden düşük olanıdır. Yani uluslararası prensipler muhafazakar yaklaşımı benimserlerken, bizim VUK bu açıdan muğlaktır ve 163 sıra numaralı tebliğ ise bu muğlaklığı teyid eder niteliktedir. Bu durum VUK açısından netleşmedikçe şirketlerin bilanço değerlemeleri farklı olacak bir işletme faiz aktifleştirirken diğer bir işletme gider yazmaktadır. Bu tutarsızlık sonucunda mali tabloların birbirleri ile kıyaslanması mümkün olamamaktadır.

7. Dünyadaki Uygulamalar

Sabit kıymetler üzerinde faiz aktifleştirilmesi yalnız ülkemizde değil Dünyanın farklı ülkelerinde de üzerinde tartışılan bir konu olmuştur. Konunun odak noktası yukarıda bahsettiğimiz üzere genel kabul görmüş muhasebe standartları ile vergisel yaklaşımın olaylara bakış açısıdır. Örneğin Almanya dışında yerleşik bir şirketin Almanya'daki İştirakine ya da bağlı ortaklığına sermaye dışında ödünç para vermesi ve bu paranın iştirakin özsermayesine kıyasla yüksek miktarda olması ve bu yolla iştirakin faiz adı altında ana şirkete ödeme yapması engellenmiştir. Zira farklı bir ülkede yeni bir şirket kurulduğunda ilk bir ya da iki yıllık bir dönemden sonra bu şirketin kar etmesi ve bulunduğu ülkede vergi ödemesi beklenir. Dolayısı ile ana şirkete faiz adı altında yapılan Ödemeler önemli rakamlara ulaşıyor ve bunun sonucunda şirketin vergi matrahı düşüyorsa ilgili ülke bunu kısıtlayıcı tedbirler alacaktır. Ancak alınacak bu tedbirler de ana şirketin diğer bir ülkede yerleşik olan iştirak ya da bağlı şirketini nasıl finanse edeceğine dair özgürce karar vermesini engelleyici nitelikte olmamalıdır. Alman Vergi Uygulama

Kanunu'nun (CITA) 8/a maddesine göre Almanya'da yerleşik bir şirketin borç özkaynak oranı yeterli değilse Almanya dışındaki ana şirketine faiz ödemesi kurumlar vergisi açısından 'kar payı' olarak nitelendirilmektedir. Bahsi geçen borç özkaynak oranı daha önceleri 3:1 iken 2001 yılından itibaren bu oran 1.5:1'e indirilmiştir⁸.

Kanada'nın bu konudaki kuralları Almanya uygulamasına paralellik arz etmektedir. Kanada'da yerleşik firmaların ülke dışındaki ana şirketten ya da hissedarından (buradaki hisse ilişkisi Almanya'daki gibi minimum % 25 ile belirlenmiştir) yaptığı borçlanmalarda ilgili borç özkaynak oranı 3:1 olarak belirlenmiştir⁹.

ABD'de ise 20.Yüzyılın ilk yarısında işletmeler faiz giderlerini gelir tablosunun bir parçası olarak görmekte ve aktifleştirme yerine gider yazma eğilimindeydiler. 1960'lı Yıllara geldiğimizde üretim yapma özelliği bulunan aktiflerin satın alma veya inşa etme faaliyetleri önem kazandı. Şirketler daha fazla gelir deklare etme ve bu yolla daha fazla borçlanma ve sermaye elde etme yolunu seçtiler. Bu nedenle pasifteki borçtan dolayı oluşan faizi aktifleştirmek yüksek gelir deklare etmenin yeni bir yöntemi haline geldi. Bu dönemlerde faiz aktifleştirmenin nasıl yapılacağı konusunda yol gösterici resmi bir belge veya uygulama yoktu. Bu yüzden hangi aktif kıymetler üzerinde, hangi faiz oranlarının uygulanacağına dair çeşitli uygulamalar vardı. Neticede 1974 yılında SEC (Securities and Exchange Commission, ABD'deki Sermaye Piyasası Kurulu) şirketlerin çoğunda aktifleştirmeyi askıya aldı. Bu durum, yani şirketlerin özgürce faiz aktifleştirememesi Ekim 1979 tarihinde bu konu ile ilgili olarak FAS 34, Borçlanma Maliyetlerinin Aktifleştirilmesi isimli tebliği yayımlanmaya kadar sürdü. Bu tebliğ faiz aktifleştirmesi yapabilmek için şirketlerin

⁸ Klaus Eicker, Bureau of Fiscal Documentation, Recent Developments, Germany, Advocate General Holds German Thin Capitalization Rules Incompatible with EC Law, January/February 2003, sayfa 1.5.

⁹ Claire M.C. Kennedy, David W. Smith, Q.C. John A. Zinn, Ronald S.Wilson, Federal Budget proposes Major Changes to Canada's Thin Capitalization Rules, Tax, April 10, 2000, sayfa 1.

uyuması gereken standartları ortaya koymaktadır¹⁰.

Faiz aktifleştirmesi konusunda FAS 34'e göre 7 basamak mevcuttur. Bu basamaklar sırasıyla:

- Üzerinde faiz aktifleştirmesi yapılacak aktiflerin seçimi,
- Aktifleştirme döneminin seçimi,
- Aktifleştirme dönemi boyunca oluşan harcamaların hesaplanması,
- Yapılan harcamaların ağırlıklı ortalamalarının bulunması,
- Aktifleştirilebilir faizin hesaplanması,
- Dönem içinde gerçekleşen faizin hesaplanması,
- Aktifleştirilebilir faiz ile dönem içinde gerçekleşen faizin mukayese edilerek aktifleşecek faizin saptanmasıdır¹¹.

FAS 34 madde 18'de "ilgili aktif kıymet amaçlanan kullanılabilir durumuna geldiğinde faiz aktifleştirmesinin son bulacağından" söz etmektedir.

Yukarıda açıkladığımız üzere Dünya'nın farklı bölgelerinde farklı uygulama ve yaklaşımların varlığı söz konusudur. Amerika, Kanada yani US ve benzeri GAAP uygulaması içinde olan ülkeler faiz aktifleştirmesi konusunda daha çok aktifleştirmeden yana bir tutum sergilerlerken IAS uygulamalarına yakın ülkeler faizin gider yazılmasından yana bir tutum sergilemektedirler.

Örneğin Tanzanya bu konuda IAS uygulamalarını baz almıştır. Tavsiye edilen en iyi uygulama (benchmark) olarak borçlanma maliyetleri olduğu dönemde borçlanmanın nasıl uygulandığına bakılmaksızın gider yazılır. Borçlanma maliyetleri direkt ilişkilendirildiği takdirde ilgili aktif kıymetlerin elde etme veya üretim veya inşa etme maliyetine eklenir. Buradaki kriter, ilgili aktif kıymet şirketin varlıklarına dahil edilmeseydi bu kıymetle ilgili borçlanma da yapılmayacaktı şeklinde¹².

¹⁰ W.Eugene Seago, Income Difference Caused by Interest Capitalization. (Accounting), The CPA Journal Online, November 1989, sayfa 1.

¹¹ University of California at Los Angeles, Capitalization of Interest, Example, 2003 ders notları.

¹² National Board of Accountants and Auditors of Tanzania Financial Accounting Standart No. 12

8. Sonuç

Yukarıda bahsettiğimiz Vergi Usul Kanunu maddeleri ve ilgili tebliğ yanlıştır. Bahsettiğimiz üzere kanunlarımız ve tebliğlerimiz vergi almayı ön plana aldığı için bilanço netliği ve şirketlerde doğru mali raporlama yapılmasını göz ardı etmektedir. Ve bu olgu halen aynı şekilde sürmektedir. Bunun ortadan kaldırılması için muğlak olan kavramları kanunlarımızdan silmeli ve onların yerine net açıklayıcı uluslararası genel kabul görmüş muhasebe prensipleriyle uyumlu yasa ve tebliğler üretmeliyiz. Ancak bu şekilde yabancı sermayeyi ülkemiz açısından daha çekici kılabilir ve ülkemizin refahına katkıda bulunabiliriz.

Kaynakça

www.anderson.ucla.edu, University of California at Los Angeles, Capitalization of Interest Example, 2003 ders notları.

EICKER, Klaus, Recent Developments, Germany, Advocate General Holds German Thin Capitalization Rules Incompatible with EC Law, Bureau of Fiscal Documentation, January/February 2003.

ERDOĞAN, Murat, Dönem Sonu İşlemleri ve Muhasebesi, Beta, İstanbul, 2003.

ERDOĞAN, Murat, Bilgisayar Tabanlı Finansal Muhasebe, Beta, İstanbul, 2003.

www.fasb.org.us Financial Accounting Standards Board of United States.

www.gelirler.gov.tr Maliye Bakanlığı, 193 Sayılı Vergi Usul Kanunu.

www.iasc.org.uk International Accounting Standards Committee, UK.

www.mhhe.com GARRISON Ray H and NOREEN Eric W., Managerial Accounting, International Edition, McGraw Hill Company, USA, 2003.

KENNEDY, Claire M. C. David W. SMITH, Q.C. John A. ZINN, Ronald S.WILSON, Federal Budget proposes Major Changes to Canada's Thin Capitalization Rules, Tax, April 10, 2000.

KIESO Donald E., WEYGANDT Jerry J., and WARFIELD Terry D., Intermediate Accounting, 10th Edition, ders notları.

MYERS, Robert E, Interim Vice Chancellor for Finance and Administration, Pennsylvania State System of Higher Education, Financial Accounting Policy 2002-01.

National Board of Accountants and Auditors of Tanzania Financial Accounting Standart No. 12.

SEAGO, W.Eugene, Income Difference Caused by Interest Capitalization. (Accounting), The CPA Journal Online, November 1989.

www.spk.gov.tr Sermaye Piyasası Kurulu
www.tmsk.org.tr Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

VASICA, Nick, Interest Capitalization - Don't be Trapped, Tax Insider, March 2002.

Capitalization of Borrowing Costs, paragraf 3.1.2 ve 3.2.4.